

Banantrikset (hentet fra www.changemaker.no)

Start med å vifte med en banan. Be folk gjette hvor den kommer fra, f.eks. Guatemala. Så ber du folk gjette hvor mye bananen koster, f.eks. 2 kroner. Nå skal du forklare hvordan bananen kom seg helt til Norge og til kjøkkenbordet vårt. Da trenger du fem frivillige, disse fem skal representere fem aktører som på forskjellig måte er involvert i arbeidet med å skaffe oss nordmenn bananer. Når du presenterer de fem, er det fint om du forteller en historie om dem for å beskrive deres livssituasjon:

Beate/Bjarne Bonde: Banandyrker fra Guatemala: Planter bananplantene, steller dem mens de vokser og høster bananene når de er modne. Arbeider lange dager sammen med de åtte barna som skal forsørge henne/ham når hun blir gammel.

Odd/Olga Oppkjøper: Bor i Guatemala, reiser rundt fra gård til gård i en skranglete bil for å kjøpe opp bananer.

Trond/Trine Transportør: Bor i USA, og har funnet ut at det er penger å tjene på frakt av bananer.

Gro/Geir Grossist: Tar imot bananene og fordeler dem utover til butikkene.

Kari/Kjell Kjøpmann: Jobber i butikken, lopper nordmenn for 2 kroner for hver eneste banan han selger.

De to kronene Kari/Kjell får, må som rimelig er deles med de andre. Men hvor stor del skal hver av dem få? Først kan man spørre de fem aktørene hvor mye de synes de fortjener. Deretter kan du si hvor mye hver enkelt får i den virkelige verden. Du kan gi hver enkelt en bit av bananen som tilsvarer den andelen av inntekten denne personen får. Du kan gå igjennom det omtrent på denne måten:

Kari/Kjell har jo et barn å forsørge, og Norge er jo et forferdelig dyrt land å bo i. Selv om skolegangen er gratis skal man jo ha merkeklær, iskrem og sminke. Så for i det hele tatt å klare seg, må hun/han ha 35 % av inntektene.

Gro/Geir har det på samme måten, begge barna har mobiltelefon, så hun/han tar 33 %.

Trond/Trine må betale ned på det store skipet sitt og må få en del inntekter. Derfor tar han/hun 22 %.

Odd/Olga bor i Guatemala, der er det ikke noe som heter minstelønn. Heldigvis, for hvis de hadde tatt det samme som norske arbeidere hadde de aldri fått solgt bananene. Han/hun klarer å sikre seg 7 % av inntektene, noe som er nok til å skaffe den eldste sønnen skolegang. Det er selvsagt håpløst å tenke på å prøve å skaffe skolegang til resten av barna (sies med en latter som forteller hvor dumt det er å tro at det er lett å få skolegang.)

Beate/Bjarne sitter igjen med 3 %. Det er selvsagt ikke nok til skolegang eller helsetjenester, og det er vanskelig å få råd til nok mat samtidig som man skal få tak i bananplanter og gjødsel til neste år. Men det er kanskje like greit, når vi betaler så lite som 2 kroner for en banan som fraktes rundt halve jorda. Det tyder jo på at vi ikke har så lyst til å spise bananer.

Hva er Fairtrade?

Fairtrade er en internasjonal merkeordning som gjennom handel styrker bønder og arbeidere i fattige land. Fairtrade-standardene sikrer bedre arbeidsforhold og handelsbetingelser, slik at det over tid blir mulig å investere i produksjon, lokalsamfunn og en bærekraftig framtid. Med mer rettferdige handelsbetingelser kan bønder og arbeidere selv bekjempe fattigdom.

Fairtrade-merking av produkter gjør det mulig for importører og forbrukere å bidra til mer rettferdig handel og utvikling i fattige land.

Fairtrade-systemet er bygget opp rundt et sett internasjonale standarder for organisering i kooperativer, trygge arbeidsforhold, arbeiderrettigheter og bærekraftig råvarebetaling. Over tid bidrar Fairtrade-standardene til at den enkelt bonde og arbeider får mer makt over sine egne levebetingelser og til at en positiv utvikling kan finne sted i lokalsamfunn i utviklingsland.

Kooperativer og plantasjer i utviklingsland

Det finnes over 800 Fairtrade-sertifiserte kooperativer og plantasjer i 58 land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Om lag 1,2 millioner bønder og arbeidere jobber i kooperativene og plantasjene, og teller man med familiene deres er det ca. 6 millioner mennesker som nyter direkte godt av Fairtrade-systemet.

Fairtrade-standardene sier at selvstendige bønder skal organiseres i kooperativer, og både bønder og plantasjer må oppfylle en rekke kriterier for gode og trygge arbeidsforhold, arbeiderrettigheter og beskyttelse av miljøet. Noen kriterier må være oppfylt fra dag én, andre kriterier jobber man seg frem mot innen ett, to eller tre år etter sertifisering, ofte med veiledning fra Fairtrades stedlige representanter. Forholdene ved Fairtrade-sertifiserte kooperativer og plantasjer kan arte seg ulikt alt etter hvilket land og produkt det er snakk om, hva som var utgangspunktet da man ble sertifisert, hvor lenge man har vært sertifisert, og hvor stor andel av den totale produksjonen sin man får solgt til "Fairtrade-importører".

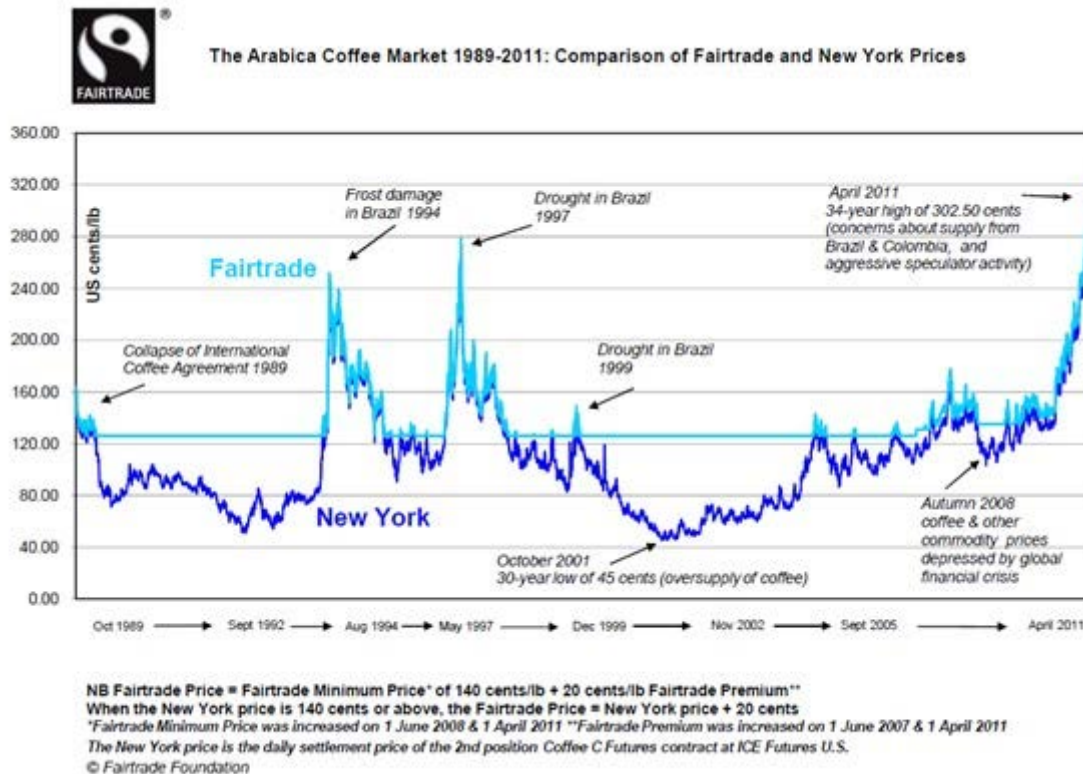
Fairtrade jobber for å skape økt markedsadgang for kooperativer/plantasjer og stiller krav til demokratisk organisering, bedre arbeidsforhold og mer rettferdige handelsbetingelser. Bedre økonomi og arbeidsforhold gjør det mulig for bønder og arbeidere å ta styring over sine egne liv, planlegge framtiden og bidra til positiv utvikling i lokalmiljøet.

For de fleste råvarer har Fairtrade fastsatt en minimumspris som kooperativene/plantasjene minst skal få betalt, og i tillegg må importørene betale en såkalt Fairtrade-premium - en ekstra pott penger som bødenen/arbeiderne bruker til utviklingstiltak i lokalmiljøet eller produksjonsutstyr. Mange velger å bruke Fairtrade-premiumen på skolebygg, barnehager, brønner, mikrokreditt eller livsforsikringer. [Her](#) kan du lese virkelige historier om hvordan Fairtrade-sertifisering har bidratt positivt til bønders og arbeideres liv.

Les mer om Fairtrade-standardene for kooperativer og plantasjer [her](#).

Importører i våre markeder

Handelsaktører som vil handle mer rettferdig og sette Fairtrade-merket på produktene som en veiledning til forbrukere, må kjøpe råvarene fra Fairtrade-sertifiserte kooperativer eller plantasjer. I tillegg til å minst betale den fastsatte minimumsprisen og Fairtrade-premieren til bøndene/arbeiderne, skal handelen foregå så direkte som mulig, og de ferdige produktene merkes med Fairtrade-merket. [Her](#) kan du lese mer om resten av Fairtrade-standardene for handelsleddene.

Her er et eksempel på hvordan minsteprisen for kaffe fungerer. Den lyseblå grafen viser Fairtrade minstepris, mens den mørkeblå grafen viser den svingete markedsprisen på kaffe. Når markedsprisen er veldig lav, mottar de Fairtrade-sertifiserte bøndene Fairtrade minstepris. Når markedsprisen er over minstepris, mottar de markedspris. I tillegg betaler importøren premium til kooperativet/plantasjen. På kaffe er minsteprisen 140 cents per pund og premium er 20 cents per pund (1 pund=0,45kg)

Fairtrade-merket

Fairtrade-merket går som en rød tråd gjennom hele Fairtrade-systemet. Det brukes til å identifisere produktene på ferden fra dyrking til butikk, og fungerer som forbrukeres veiviser til produkter som er produsert og handlet etter Fairtrade-standardene. Merket viser en person som står med

armen løftet, det symboliserer optimisme hos bønder/arbeidere og forbrukermakt. Den blå himmelen symboliserer håp, det grønne gresset betyr vekst.

Sertifisering og kontroll

Sertifisering og kontroll av kooperativer, plantasjer og handelsleddene utføres av en kontrollorganisasjon kalt [FLO-CERT](#). Ved hjelp av fysiske inspeksjoner, bokettersyn og intervjuer kontrollerer de over 120 inspektørene at kooperativer, plantasjer, eksportører, tradere og importører overholder [Fairtrade-standardene](#) for bærekraftig råvareproduksjon og rettferdig handel. I et system som har å gjøre med mennesker, dialog, utdanning og utvikling, vil det alltid finnes feil og misforståelser, og FLO-CERTs inspektører avdekker ofte forhold som ikke er helt som de skal være ved Fairtrade-sertifiserte kooperativer og plantasjer. Ved mindre alvorlige brudd på Fairtrade-standardene vil kooperativet/plantasjen/handelsleddet få veiledning av Fairtrade i hvordan de skal overholde reglene, og en frist for når endringene må være gjennomført. Dersom regelbruddet er veldig alvorlig, vil de umiddelbart ekskluderes fra Fairtrade-systemet. [Her](#) kan du lese mer om hvordan FLO-CERT sertifiserer.

FLO-CERT eies av Fairtrade International, men operer uavhengig av Fairtrade. FLO-CERT har siden 2007 vært ISO 65-akkreditert, noe som betyr at den uavhengig tredjeparten ISO ([International Organization for Standardization](#)) årlig kontrollerer at FLO-CERT er kompetent til å utføre uavhengige kontroller etter Fairtrade-standardene.

Les mer om FLO-CERT på www.flo-cert.net